

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ОДЯГУ

На вимогу сучасного суспільства майбутньому дизайнеру одягу для успішного впровадження у практику інновацій і реалізації їх у нових економічних та політичних умовах необхідно володіти певним рівнем професійної компетентності, структура та зміст якої потребує визначення.

Аналіз науково-педагогічної та спеціальної літератури свідчить про те, що проблеми професійної компетентності майбутніх дизайнерів торкається велика кількість дослідників: І. Герасименко (технології виробництва художньо-конструкторського формотворення); В. Даниленко, Є. Лазарев (дизайн як техноестетична система); Ю. Бундіна (професійна компетентність як аксіологічна проблема); О. Трошкін (розвиток ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності); О. Фурса (дизайн-освіта у мистецьких коледжах); В. Прусак (підготовка дизайнерів у вищих навчальних закладах); Т. Мала (формування професійної компетентності фахівців з книжкового дизайну).

Мета статті – визначити зміст, основу професійної компетентності майбутнього дизайнера одягу, проаналізувати структурні компоненти професійної компетентності студентів-дизайнерів.

Професійна компетентність – це інтегративна якість особистості, складовими якої є готовність і здатність людини до здійснення професійної діяльності на основі наявних знань, умінь, навичок і професійно-особистісних якостей [4, с. 17].

Варто зазначити, що професійна компетентність – наступна ланка після освіченості в ланцюгу становлення фахівця як суб'єкта культури (грамотність – освіченість – професійна компетентність – культура – менталітет).

Поняття професійної компетентності фахівця виражає єдність його теоретичної та практичної готовності в цілісній структурі особистості й характеризує його професіоналізм. Виходячи з цього, компетентність як єдність теоретичної і практичної готовності фахівця до виконання професійних функцій характеризує не лише діяльність, але і самого фахівця як її суб'єкта в самостійній, відповідальній, ініціативній взаємодії зі світом.

Завдяки цій властивості компетентність інтегрує професійні й особистісні якості, спрямовує їх на опанування знань, цілеспрямоване застосування їх у плануванні й реалізації діяльності, активізує людину до розвитку власних здібностей, самореалізації в соціально корисній діяльності, забезпечує професійне становлення [1, с. 4].

Модель загальної професійної компетентності представлена Ю. Фроловим і Д. Махотіним сукупністю трьох інтегрованих компонентів: загальнокультурною (світоглядною), методологічною (психолого-педагогічною) і предметно-зорієнтованою компетентностями, що виступають результатом готовності майбутнього фахівця до виконання професійної діяльності [6, с. 40].

Не менш важливою складовою, що характеризує професійну компетентність, є здатність суб'єкта реалізувати в діяльності його ціннісні установки. При цьому під цінністю розуміють суб'єктивну значущість для людини явищ навколишнього світу, що визначається не їх властивостями самими по собі, а відповідністю етичним принципам і нормам, ідеалам, установкам, меті суб'єкта. Так, упорядкована сукупність цінностей, ієрархізована за критерієм їх значущості є критерієм оцінки і самооцінки результатів професійної діяльності.

Н. Боритко акцентує на емоційному характері компетентності, який забезпечується «переживанням» отриманого знання, виробленням змістовного ставлення до нього як результату діяльності інших членів професійного співтовариства, свідоме застосування

професійних і соціальних норм. При цьому за рахунок інтеграції духовного потенціалу людини з його науковими знаннями, уміннями і навичками забезпечується творчий саморозвиток особистості [1, с. 4].

Науковець виокремлює емоційний компонент компетентності, який, на його думку, пробуджує активність людини. Компетентність стає чинником, що забезпечує результативність діяльності, завдяки вольовому компоненту, де воля розуміється як свідома саморегуляція суб'єктом діяльності та поведінки, здатність до вибору необхідної діяльності та внутрішніх зусиль. Вона не може бути зведена до свідомості та діяльності як такої: здійснюючи вольову дію, людина переборює себе і свої імпульсивні бажання, підпорядковує їх стратегії досягнення результату. Водночас воля спонукає суб'єкт до одних дій, забороняючи інші, а внутрішня боротьба мотивів завершується актом вибору, ефективність якого визначається у співвідношенні результату з метою діяльності [1].

Таким чином, професійну компетентність можна визначити як здатність до ефективної реалізації на практиці системи соціально схвальних ціннісних установок і досягнення найкращих результатів за рахунок професійного саморозвитку, що включає емоційний компонент як фактор творчого розвитку особистості.

Психологи виокремлюють компоненти професійної компетентності педагога: мотиваційно-вольовий (мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки), функціональний (знання щодо способів педагогічної діяльності), комунікативний (вміння ясно й чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати) і рефлексивний (уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності й рівень власного розвитку, особистісних досягнень).

Викликає інтерес дослідження професійної педагогічної компетентності як сукупності таких компонентів: спеціальна компетентність (дисципліни, що викладаються); методична компетентність (способи формування знань, умінь і навичок); психолого-педагогічна компетентність (мотиви, здібності, спрямованість); рефлексія професійної діяльності.

Зазначені характеристики професійної компетентності педагога не можна розглядати ізольовано, оскільки вони мають цілісний характер і є продуктом професійної підготовки загалом. Проте варто зауважити, що рефлексивний компонент є мотивом самопізнання й самоконтролю, тобто регулятором професійного росту й індивідуального стилю професійної діяльності [1].

Аналізуючи ієрархічну модель педагогічної компетентності, у якій блоки, що її складають, являють собою шість видів педагогічної компетентності (знаннєву, діяльнісну, комунікативну, емоційну, особистісну, творчу), має особливе значення принцип послідовності, що є основою формування компетентності педагога в процесі його навчання, оскільки вирваний з контексту окремий блок не забезпечить необхідної професійної компетентності педагога. Так, кожний наступний блок ґрунтується на попередньому, створюючи «платформу для «зростання» наступних компонентів.

На думку І. Торшиної, основу професійної компетентності дизайнера складають виховання сприйняття проектної культури і формування дизайнерського мислення. Формування професійної компетентності майбутнього дизайнера є важливою передумовою й показником його готовності до професійної діяльності. Така готовність досягається під час морально-психологічної, професійної й художньої підготовки і є результатом усебічного розвитку особистості з урахуванням вимог, пропонованих особливостями дизайнерського фаху. Цілісність і системність професійної компетентності майбутнього дизайнера представлена сукупністю мотиваційного, особистісного, змістовно-операційного компонентів [5].

Більш глибоко проаналізовано змістовий бік професійної компетентності фахівця з дизайну Т. Малою. Науковець виокремлює такі структурні компоненти: мотиваційний, операційно-технологічний і регулятивний.

Мотиваційний компонент передбачає систему мотивів, що виражають спонукання фахівця до діяльності, а саме: соціально-професійні (професійний спосіб бачення світу, професійно-змістовне й професійно-відповідальне ставлення до суспільства, своєї професії, розуміння її соціальної значущості; прагнення до ефективної контактної взаємодії з професійним середовищем і з людьми інших культур, мов і релігій) й особистісні (ціннісне ставлення до книги й здібності до своєї професії, внутрішнє прийняття її цілей, умов, завдань; професійна самосвідомість; стійка потреба в професійному самовдосконаленні; мотивація високих творчих досягнень у вирішенні завдань різного характеру складності, прагнення досягати необхідного рівня самооцінки й домагань у діяльності).

Операційно-технологічний компонент містить систему знань, навичок (загальнопрофесійних – за всіма професіями одного виду діяльності, професійних – загальних за всіма спеціальностями однієї професії, спеціальних – за конкретною спеціальністю, методичних – за предметом діяльності); систему вмінь (гностичних, аналітичних, прогностичних, проєктивних, естетичних, організаційних й управлінських); сукупність професійних якостей (цілеспрямованість, самостійність, працездатність, дисциплінованість, надійність, комунікабельність, толерантність, готовність працювати в колективі, здатність опановувати нові технології, володіння культурою системного підходу в професійній діяльності), професійна й загальна ерудиція: естетична, соціальна, політична, економічна, правова й екологічна культура.

Регулятивний компонент включає здатність самоналагодження на проєктну діяльність, уміння мобілізувати свій професійний потенціал; оцінка й переоцінка своїх здібностей; корекція власних дій і поведінки, володіння способами професійно-особистісного самовираження, саморозвитку й самовдосконалення; розвиток власної творчої індивідуальності; адекватна самооцінка значущості своєї участі в спільній роботі [4, с. 9-10].

На відміну від Т. Малої, А. Кулешова характеризує не лише структурні компоненти професійної компетентності дизайнера (мета, зміст, форми й методи навчання), а й функціональні: когнітивно-діяльнісного (розуміння провідної ролі й значення категорії «комунікативність», уміння користуватися нею в графічному дизайні; уміння співвідносити образотворчу частину тексту зі шрифтовою; володіння методами створення фірмового стилю; навички переносу своєї творчості на цифрову, програмну й технологічну основи поліграфічних технологій; уявлення про принципи правової охорони об'єктів графічного дизайну); мотиваційно-ціннісного (проєктна настанова: настанова на пізнання, критику, перетворення, творчість у сфері естетичного; на розвиток своїх професійно значущих якостей; комбінація екстринсивних та інтринсивних мотивів при домінуючій процесуально-змістовній мотивації; проєктно-професійна ідеологія дизайнера; установка на проєктування тексту-повідомлення й візуального середовища; уявлення про себе як про майбутнього графічного дизайнера); індивідуально-особистісного (образне мислення, формуючого морфологію дизайнерського об'єкта; специфіка уяви й креативності; особливі пропорції поєднання образного й понятійного компонентів) [3]. Таким чином, професійна компетентність характеризується єдністю, цілісністю, динамічністю структурних і функціональних компонентів.

Звертаючись до компонентів професійної компетентності майбутніх дизайнерів одягу цікавим є погляд Ю. Бундіної, яка пропонує три компоненти професійної компетентності дизайнера костюму, а саме: гносеологічний (передбачає адекватне сприйняття, осмислення природних і соціальних процесів світу й визначає систему знань майбутнього фахівця з дизайну, де зміст знань концентрується в таких напрямках: загальнотеоретичний базис, загальхудожній базис, спеціальні технологічні й інженерно-технічні знання, організаційно-технічні знання); праксеологічний (включає сукупність професійних умінь, що діляться на інформаційно-аналітичні, конструктивно-графічні, проєктивні, художньо-естетичні, інструментальні, організаційні); аксіологічний

(виражається в ціннісному ставленні до професії дизайнера й реалізується в здатності людини змінюватися у зв'язку з ситуацією, зі збереженням певного ядра, що включає цілісний світогляд і систему ціннісних орієнтацій) [2].

Аналіз наукової літератури дозволив виявити рівень прояву професійної компетентності залежно від характеру розв'язання професійного завдання. Так, А. Черноштан визначає компетентність – як сукупність репродуктивного знання (знання-копії), алгоритмічної діяльності й конвергентного мислення, реконструктивну компетентність – як єдність практичного знання (знання-уміння), раціонального методу й педагогічної рефлексії, конструктивну компетентність (високий рівень) як сукупність актуально-дієвого фонду знань (знання-трансформації), гнучких умінь (технології) та вільного (дивергентного) мислення [7, с. 13-14].

Така структура професійної компетентності дозволяє, на наш погляд, більш точно визначити відповідність професійної підготовки сучасним вимогам, що постають перед дизайнером, сприйняттю проектної культури, професійному мисленню й відповідності нормативній моделі фахівця.

У процесі дослідження розкрита сутність і структурні компоненти професійної компетентності дизайнера й встановлено, що це – інтегративна якість особистості, що дозволяє результативно здійснювати свою професійну діяльність і творчо самореалізуватись у професії за допомогою наявних знань, умінь, навичок і професійно-особистісних якостей.

Основу професійної компетентності дизайнера становлять виховання сприйняття проектної культури й формування дизайнерського мислення. Формування професійної компетентності майбутнього дизайнера одягу є важливою передумовою й показником його готовності до професійної діяльності. Така готовність досягається під час морально-психологічної (усвідомлення попереднього досвіду, свідомий характер самоорганізованої діяльності, спрямованої на запланований конкретний результат), професійної (розвиток професійно значущих якостей з урахуванням вимог до дизайнерського фаху) й художньої (образне мислення, загальнохудожні, технічні й технологічні знання) підготовки і є результатом всебічного розвитку особистості студента-дизайнера.

Зміст професійної компетентності майбутнього дизайнера, визначається кваліфікаційною характеристикою, що представлена нормативною моделлю компетентності фахівця і відображає науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок.

Література:

1. Борытко Н. М. Профессионально-педагогическая компетентность педагога [Электронный ресурс]: интернет-журнал «Эйдос» / Н. М. Борытко // Центр дистанционного образования «Эйдос». – 2007. – 30 сентября. – Режим доступа к журн.: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-10.htm>.
2. Бундина Ю. М. Формирование профессиональной компетентности студентов-дизайнеров как аксиологическая проблема / Ю. М. Бундина // Вестн. Одес. гос. ун-та. – 2006. – Т. 1, № 6 (июнь). – С. 92-97.
3. Кулешова А. И. Формирование профессиональной компетентности графического дизайнера в вузе: автореф. дис. на соискание науч. степени кандидата пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. И. Кулешова. – Тула, 2009. – 21 с.
4. Мала Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. В. Мала. – Луганськ, 2008. – 23 с.
5. Торшина И. Б. Формирование профессиональной компетентности будущего дизайнера по костюму: на материале художественного проектирования школьной одежды: автореф. дис. на соискание науч. степени кандидата пед. наук: 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / И. Б. Торшина – Курск, 2002. – 18 с.
6. Фролов Ю. В. Компетентностная модель как основа качества подготовки специалистов / Ю. Фролов, Д. Мохотин // Высшее образование сегодня. 2004. – № 8. – С. 34 – 41.
7. Черноштан А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. Г. Черноштан. – Луганськ, 2002. – 33 с.

У статті визначено зміст професійної компетентності дизайнера. Розкрита основа професійної компетентності майбутнього дизайнера. Проаналізована сутність і структурні компоненти професійної компетентності студентів-дизайнерів.

Ключові слова: професійна компетентність, студенти-дизайнери, зміст професійної компетентності, структурні компоненти професійної компетентності студентів-дизайнерів.

В статье определено содержание профессиональной компетентности дизайнера. Раскрыта основа профессиональной компетентности будущего дизайнера. Проанализирована сущность и структурные компоненты профессиональной компетентности студентов-дизайнеров.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, студенты-дизайнеры, содержание профессиональной компетентности, структурные компоненты профессиональной компетентности студентов-дизайнеров.

The article outlines the content of the professional competence of the designer. The basis of the professional competence of the future designer disclosed. The essence and the structural components of the professional competence of the students-designers analyzed.

Keywords: professional competence, students-designers, content of the professional competence, structural components of the professional competence of students-designers.